

Центральноукраїнський національний технічний університет

Економічний факультет

Кафедра «Економіка, менеджмент та комерційна діяльність»

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять

**для здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем
зі спеціальностей 051 «Економіка», 076 «Підприємництво та торгівля»
очної та заочної форм навчання**

Центральноукраїнський національний технічний університет

Економічний факультет

Кафедра «Економіка, менеджмент та комерційна діяльність»

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять

**для здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем
зі спеціальностей 051 «Економіка», 075 «Підприємництво та торгівля»
очної та заочної форм навчання**

Затверджено
на засіданні кафедри ЕМКД
Протокол № 1 від 28.08.2025

Економіка підприємницької діяльності. Методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем зі спеціальностей 051 «Економіка», 076 «Підприємництво та торгівля» очної та заочної форм навчання/ уклад. : Орлова А. А. Кропивницький : ЦНТУ, 2025. 31 с.

Укладач: Орлова А. А. – к.е.н., доцент

Рецензенти: Пітел Н. С. – к.е.н., доц.

Кириченко О. В. – к.е.н., доц.

ЗМІСТ

Вступ	5
1. Тематичний план дисципліни	7
2. Програма навчальної дисципліни	8
3. Плани та завдання до практичних занять та самостійної роботи	10
4. Організація навчання та політика курсу	26
5. Система поточного та підсумкового контролю знань	27
6. Рекомендована література	30

ВСТУП

Дисципліна «Економіка підприємницької діяльності» спрямована на формування у здобувачів вищої освіти системи знань про економічні засади функціонування підприємства як основної ланки національної економіки та суб'єкта підприємницької діяльності. У процесі вивчення дисципліни розглядаються питання формування та ефективного використання ресурсного потенціалу підприємства, зокрема основних фондів, оборотних коштів, нематеріальних активів і трудових ресурсів, а також особливості організації оплати праці, планування діяльності, формування виробничої програми та забезпечення виробничої потужності підприємства. Важлива увага приділяється інноваційній діяльності, управлінню витратами, ціноутворенню, забезпеченню якості та конкурентоспроможності продукції в умовах ринкового середовища.

Методичні рекомендації містять теоретичні питання для опрацювання, питання для самоконтролю, практичні завдання, дискусійні питання та задачі для обговорення, а також теми презентацій, спрямовані на поглиблення знань і розвиток практичних навичок здобувачів освіти. Виконання запропонованих завдань сприятиме закріпленню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь аналізувати економічні процеси та показники діяльності підприємства, аргументовано відстоювати власну позицію під час дискусій і застосовувати набуті знання для вирішення практичних ситуацій у сфері підприємницької діяльності.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Економіка підприємницької діяльності» є: сформувати у студентів систему знань про економічні основи функціонування підприємства та підприємництва, набуття студентами теоретичних і практичних знань щодо особливостей організації та ефективного функціонування підприємств, опанування засад раціонального управління суб'єктами господарювання та формування вмінь забезпечувати економічні й соціальні результати їх діяльності в умовах ринкової економіки.

Завданнями дисципліни «Економіка підприємницької діяльності» є:

- сформувати у студентів систему знань про підприємство як суб'єкт господарювання, його правові засади, організаційні форми та ресурси;
- опанувати теоретичні та практичні підходи до організації виробничо-господарської діяльності підприємства, включаючи планування виробничої програми, визначення виробничої потужності, впровадження інновацій, управління персоналом, мотивацію праці та системи оплати;
- засвоїти методи аналізу витрат, ціноутворення та оцінки фінансово-економічних результатів діяльності підприємства;

- розвинути здатність застосовувати отримані знання у практичних умовах, зокрема для розробки антикризових заходів, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, ефективного використання ресурсів і забезпечення сталого розвитку підприємства.

Використання методичних рекомендацій у процесі підготовки до практичних занять сприятиме систематизації та поглибленню знань здобувачів освіти з дисципліни «Економіка підприємницької діяльності», розвитку навичок самостійної роботи, економічного аналізу та обґрунтування управлінських рішень. Набуті знання та практичні вміння стануть основою для подальшого вивчення фахових дисциплін і формування професійних компетентностей майбутніх фахівців у сфері економіки та підприємництва.

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				Кількість годин			
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
л		п	с.р.	л		п	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Тема 1. Підприємство як суб'єкт господарювання та основи підприємницької діяльності	14	4	2	8	13	1		12
Тема 2. Основні фонди	14	4	2	8	14	1	1	12
Тема 3. Оборотні кошти	9	2	1	6	10			10
Тема 4. Нематеріальні ресурси та активи	9	2	1	6	10			10
Тема 5. Персонал підприємства, продуктивність праці та оплата праці	12	4	2	6	13	2	1	10
Тема 6. Планування діяльності. Виробнича програма підприємства	12	4	2	6	8			8
Тема 7. Техніко-технологічна база та виробнича потужність підприємства	9	2	1	6	8			8
Тема 8. Інноваційна активність підприємства	9	2	1	6	8			8
Тема 9. Витрати, собівартість та ціни на продукцію	14	4	2	8	10			10
Тема 10. Якість і конкурентоспроможність продукції	9	2	1	6	8			8
Тема 11. Фінансово-економічні результати та ефективність діяльності підприємства	9	2	1	6	8			8
<i>Усього годин</i>	120	32	16	72	120	4	2	114

2. ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Підприємство як суб'єкт господарювання та основи підприємницької діяльності

Поняття, цілі й напрямки діяльності підприємств. Класифікація та структура підприємств. Добровільні та інституціональні об'єднання підприємств. Підприємництво як сучасна форма господарювання. Законодавче забезпечення підприємництва в Україні

Тема 2. Основні фонди

Загальна характеристика капіталу і виробничих фондів. Сутність, класифікація та структура основних фондів підприємства. Оцінка основних фондів. Спрацювання основних фондів. Методи нарахування амортизації фондів. Ефективність відтворення та використання основних фондів.

Тема 3. Оборотні кошти

Сутність оборотних коштів. Елементний склад оборотних коштів підприємства. Нормування оборотних коштів. Показники ефективності використання оборотних коштів. Способи підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства.

Тема 4. Нематеріальні ресурси та активи

Сутнісна характеристика нематеріальних ресурсів. Об'єкти інтелектуальної власності. Поняття нематеріальних активів. Охорона нематеріальних активів та реалізація права власності.

Тема 5. Персонал підприємства, продуктивність праці та оплата праці

Сутність персоналу. Класифікація персоналу підприємства. Показники чисельності персоналу. Поняття продуктивності праці персоналу. Методи вимірювання та показники рівня продуктивності праці. Мотивація як процес стимулювання праці. Класифікація методів мотивації. Організація оплати праці. Форми та системи оплати праці.

Тема 6. Планування діяльності

Виробнича програма підприємства. Сутність планування. Принципи планування. Методи планування. Види планів підприємства. Розділи поточного плану підприємства. Поняття стратегічного планування. Функції стратегічного планування. Сутність бізнес-планування. Етапи бізнес-планування. Виробнича програма підприємства. Вартісні показники виробничої програми.

Тема 7. Техніко-технологічна база та виробнича потужність підприємства

Принципи організації виробничих процесів. Класифікація виробничих процесів. Виробнича операція. Поняття виробничої потужності підприємства.

Чинники впливу на виробничу потужність. Методи визначення виробничої потужності на підприємствах.

Тема 8. Інноваційна активність підприємства

Поняття інноваційних процесів. Види інноваційних процесів. Джерела фінансування інноваційної діяльності. Оцінка сукупного економічного ефекту від технічних нововведень.

Тема 9. Витрати, собівартість та ціни на продукцію

Поняття собівартості. Склад витрат. Співвідношення змінних та постійних витрат. Види собівартості. Загальна характеристика ціни. Види цін.

Тема 10. Якість і конкурентоспроможність продукції

Сутність і значення підвищення якості продукції. Поняття конкурентоспроможності. Методика оцінки рівня конкурентоспроможності продукції. Економічна ефективність конкурентоспроможності продукції. Шляхи підвищення конкурентоспроможності. Стандартизація і сертифікація продукції.

Тема 11. Фінансово-економічні результати та ефективність діяльності підприємства

Зміст фінансової діяльності підприємства. Поняття та види прибутку. Оцінка фінансово-економічного стану. Підприємства. Показники прибутковості, фінансової стійкості, платоспроможності підприємства. Ефективність виробництва. Вимірювання ефективності виробництва.

3. ПЛАНИ ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.

ТЕМА 1. ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Дати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття, цілі й напрямки діяльності підприємств
2. Класифікація та структура підприємств
3. Добровільні та інституціональні об'єднання підприємств
4. Підприємництво як сучасна форма господарювання
5. Законодавче забезпечення підприємництва в Україні

2. Виконати наступні практичні завдання

2.1. Питання для самоконтролю

1. Визначте поняття “підприємство”. Які головні ознаки притаманні підприємству як суб'єкту підприємницької діяльності?
2. Які основні вимоги висуваються до формулювання цілей підприємства?
3. У чому полягає головна мета діяльності підприємств?
4. Назвіть основні напрямки діяльності підприємства.
5. За якими основними ознаками класифікуються підприємства?
6. Які особливості малих, середніх і великих підприємств?
7. Якою є загальна структура підприємства як господарської організації?
8. Яка роль керівних органів і основних посадових осіб у структурі управління підприємством?
9. Що таке об'єднання підприємств, які їх види та організаційно-правові форми?
10. Які основні принципи підприємницької діяльності?
11. Які основні закони регулюють підприємницьку діяльність в Україні?
12. У чому полягає сутність державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності?

2.2. Дискусії, задачі та питання для обговорення

Завдання 1. Вибір форми підприємства. Уявіть, що ви плануєте відкрити власну справу у сфері виробництва харчової продукції (наприклад, випічки).

- Яку організаційно-правову форму підприємства ви оберете?
- Які переваги та недоліки такої форми в умовах сучасного ринку?
- Як ця форма вплине на розподіл прибутків та відповідальність власників?

Завдання 2. Цілі підприємства. Підприємство з виробництва меблів сформулювало таку мету: «Збільшити прибуток». Проаналізуйте, чи відповідає ця мета вимогам до цілей підприємства (конкретність, вимірюваність, досяжність, орієнтація в часі, взаємна підтримка). Сформулюйте більш правильну та конкретну ціль.

Завдання 3. Об'єднання підприємств. Декілька середніх виробничих підприємств регіону вирішили об'єднатися для посилення своїх позицій на ринку. Яку форму добровільного об'єднання (асоціація, корпорація, консорціум, концерн, картель, синдикат, холдинг) доцільно обрати, якщо головна мета — координація виробничої діяльності та спільний збут продукції? Обґрунтуйте свій вибір.

2.3. Теми презентацій

1. Ринкове середовище господарювання підприємств та організацій
2. Договірні взаємовідносини і партнерські зв'язки у підприємницькій діяльності
3. Міжнародна підприємницька діяльність
4. Сутність і функції та методи управління підприємством
5. Організаційні структури управління підприємствами
6. Вищі органи державного управління підприємствами та організаціями

Рекомендована література:

1. Андреева Л. О., Болтянська Л. О., Лисак О. І. Практикум з економіки підприємства. Мелітополь, ТДАТУ, 2018. 246 с.
2. Бандурка О. М., Ковальов Є. В, Садиков М. А., Маковоз О. С. Економіка підприємства: навчальний посібник. За заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : ХНУВС. 2017. 192 с.
3. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник. / І. М. Бойчик. К. : Кондор. Видавництво, 2016. 378 с.
4. Економіка підприємства: підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л. Л. та проф. Кривов'язюка І. В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.
5. Калініченко О. В., Плотник О. Д. Економіка підприємства. Практикум : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2012. 600 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.

ТЕМА 2. ОСНОВНІ ФОНДИ

Практичне заняття: - 2 год.

1. Дати відповіді на теоретичні питання:

1. Загальна характеристика капіталу і виробничих фондів
2. Сутність, класифікація та структура основних фондів підприємств
3. Оцінка основних фондів
4. Спрацювання, амортизація та відтворення основних фондів
5. Ефективність відтворення та використання основних фондів

2. Виконати наступні практичні завдання

2.1. Питання для самоконтролю

1. Що таке капітал підприємства і які його основні форми?
2. Чим відрізняються основні фонди від оборотних?

3. Дайте визначення поняттю «основні фонди».
4. Що відноситься до активної та пасивної частини основних фондів?
5. Як визначається структура основних фондів і від чого вона залежить?
6. Які види оцінки основних фондів застосовуються на підприємстві?
7. У чому різниця між первісною, відновною та залишковою вартістю?
8. Що таке фізичне і моральне зношення основних фондів?
9. Які методи нарахування амортизації використовуються на підприємствах?
10. Які показники характеризують ефективність використання основних фондів?
11. Які шляхи підвищення ефективності використання основних фондів?

2.2. Дискусії, задачі та питання для обговорення

Задача 1. На початок року вартість основних засобів підприємства становила 150 млн грн. У лютому було введено основних засобів на суму 75 млн грн, а у жовтні — виведено на суму 40 млн грн.

Визначити середньорічну вартість основних засобів підприємства.

Розв'язання

Визначимо середньорічну вартість основних засобів:

$$B_{c.p.} = B_{n.p.} + \frac{B_{вв} \times n_1}{12} - \frac{B_{вив} \times n_2}{12},$$

$$B_{c.p.} = 150 + \frac{75 \times 11}{12} - \frac{40 \times 3}{12} = 208,75 \text{ (млн грн).}$$

Задача 2. Визначити показники стану та ефективності використання основних засобів (фондовіддача, фондомісткість, фондоозброєність), якщо відомо, що вартість основних засобів на початок року становила 690 тис. грн. 10 лютого буде введено основних засобів на 260 тис. грн, а 22 липня виведено на 40 тис. грн. Обсяг випуску продукції за рік становить 9500 тис. грн. Чисельність промислово-виробничого персоналу підприємства дорівнює 70 осіб.

$$B_{c.p.} = B_{n.p.} + \sum B_{вв} \times T_{вв} / 12 - B_{вив} \times T_{вив} / 12$$

$$B_{c.p.} = 690 + 260 \times 11 / 12 - 40 \times 5 / 12$$

$$B_{c.p.} = 911,67 \text{ тис. грн}$$

2) Фондовіддача:

$$\Phi_v = Q / S_{c.p.}$$

$$\Phi_v = 9500 / 911,67$$

$$\Phi_v = 10,42 \text{ тис. грн}$$

3) Фондомісткість:

$$\Phi_m = S_{c.p.} / Q$$

$$\Phi_m = 911,67 / 9500$$

$$\Phi_m = 0,096 \text{ тис. грн}$$

4) Фондоозброєність:

$$\Phi_0 = S_{\text{ср}} / Ч_{\text{ср}}$$

$$\Phi_0 = 911,67/70$$

$$\Phi_0 = 13,024 \text{ тис грн/чол}$$

Задача 3. Мале підприємство придбало новий токарний верстат з числовим програмним управлінням вартістю 380 тис. грн. Ліквідаційна вартість наприкінці строку експлуатації становить 20 000 грн. Нормативний строк служби верстата 5 років. Визначити норму амортизації третього року служби верстата і нагромаджену суму амортизаційних відрахувань в цьому ж році, якщо амортизацію нараховують методом прискореного зменшення залишкової вартості.

Задача 4. Визначити коефіцієнт екстенсивного використання обладнання, якщо відомо, що в цеху встановлено 20 токарних, 8 фрезерних і 10 свердлильних верстатів. Річна виробнича програма механічного цеху становить: за токарними роботами 60 000 верстатогод., за фрезерними — 15 000, за свердлильними — 18 000 верстатогод. Токарні і фрезерні верстати працюють у дві зміни, свердлильні — в одну зміну. Токарні і фрезерні верстати простоюють у ремонті протягом року 365 год. кожний, свердлильні — по 276 год. В році 255 робочих днів, тривалість зміни — 8 год.

Задача 5. Підприємство має такі дані за рік: первісна (поточна) вартість основних фондів на початок року 800000 грн. Протягом року введено в експлуатацію основних фондів на суму 200000 грн. Протягом року вибуло основних фондів на суму 50 000 грн. Визначити коефіцієнт оновлення та коефіцієнт вибуття.

2.3. Теми презентацій

1. Організаційні типи виробництва, їх характеристика
2. Поняття і класифікація методів організації виробничого процесу
3. Поняття виробничого циклу, його структура
4. Виробнича структура підприємства, її види і характеристика
5. Управління підприємством: поняття, завдання і принципи
6. Функції, інструменти та риси сучасного управління
7. Напрями вдосконалення управління підприємством

Рекомендована література:

6. Андрєєва Л. О., Болтянська Л. О., Лисак О. І. Практикум з економіки підприємства. Мелітополь, ТДАТУ, 2018. 246 с.
7. Бандурка О. М., Ковальов Є. В., Садиков М. А., Маковоз О. С. Економіка підприємства: навчальний посібник. За заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : ХНУВС. 2017. 192 с.
8. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник. / І. М. Бойчик. К. : Кондор. Видавництво, 2016. 378 с.
9. Економіка підприємства: підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л. Л. та проф. Кривов'язюка І. В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.
10. Калініченко О. В., Плотник О. Д. Економіка підприємства. Практикум : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2012. 600 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3
ТЕМА 3. ОБОРОТНІ КОШТИ. ТЕМА 4. НЕМАТЕРІАЛЬНІ РЕСУРСИ

Практичне заняття: - 2 год.

1. Дати відповіді на теоретичні питання:

1. Загальна характеристика оборотних коштів та їх нормування
2. Ефективність використання
3. Нематеріальні ресурси: сутнісна характеристика і види
4. Нематеріальні активи: поняття, охорона та реалізація права власності

2. Виконати наступні практичні завдання

2.1. Питання для самоконтролю

1. Розкрийте суть і значення оборотних активів підприємства.
2. Вкажіть відмінності між оборотними та необоротними активами підприємства.
3. Наведіть класифікацію оборотних активів підприємства.
4. Визначте і охарактеризуйте складові оборотних активів підприємства.
5. Обґрунтуйте необхідність нормування оборотних активів підприємства.
6. Розкрийте механізм визначення нормативів оборотних активів для окремих їх складових елементів.
7. Визначте показники ефективності використання оборотних активів підприємства.
8. Що таке нематеріальні ресурси підприємства та які їхні основні відмінності від матеріальних ресурсів?
9. Які об'єкти належать до складових інтелектуальної власності згідно з міжнародними конвенціями?
10. Чим відрізняються винахід, корисна модель і промисловий зразок між собою?
11. Які види прав охороняються авторським і суміжним правом? Наведіть приклади таких об'єктів.
12. Яким чином реалізується право власності на нематеріальні ресурси? Які види ліцензійних угод існують у практиці?

2.2. Дискусії, задачі та питання для обговорення

Задача 1. Річна потреба в чавуні визначена планом підприємства в кількості 12410 т. Вартість 1 т чавуну становить 1200 грн. Чавун надходить на підприємство однаковими партіями раз на місяць. Час знаходження чавуну в дорозі — 3 дні. Підготовчий запас — 4 дні. Страховий запас — 7 днів. Визначити норматив оборотних активів у виробничих запасах чавуну.

Розв'язання

Визначимо норматив оборотних активів у виробничих запасах (Нв.з.) за формулою:

$$Нв.з. = Qд.і \times Tнорм.$$

Визначимо середньоденну потреба в чавуні ($Qд.і$) за формулою: $Qд.і = Qр/Д$,

$$Qд.і = 12410 \times 1200 / 365 = 40800 \text{ (грн)}.$$

Обчислимо норму запасу оборотних активів в днях ($Tнорм$) за формулою:

$$Tнорм = Tроз + Tпот + Tтр + Tвідг + Tстрах.$$

За даними задачі маємо, що:

$$T_{пот} = 30/2 = 15 \text{ (днів)};$$

Таким чином, $T_{норм}$ становить:

$$T_{норм} = 15+3+4+7 = 29 \text{ (днів)}.$$

Отже, норматив оборотних засобів у виробничих запасах становить:

$$Нв.з. = 29 \times 40800 = 1183200 \text{ (грн)}.$$

Задача 2. Визначити норматив оборотних активів у незавершеному виробництві, якщо протягом року буде виготовлено 264 тис. виробів, виробнича собівартість кожного з яких становить 1240 грн. На початку циклу виготовлення, тривалість якого 12 днів, витрачається 210 грн з розрахунку на один виріб.

Розв'язання

Обчислимо норматив оборотних активів ($H_{нев}$) у незавершеному виробництві за формулою:

$$H_{нев} = Q_0 \times T_{ц} \times K_{нз}$$

$$H_{н.в.} = \frac{N \times C \times t_{ц} \times K_{н.в.}}{Д}$$

Визначимо коефіцієнт наростання витрат за формулою:

$$K_{нв} = B_n + 0,5 B_p / C_v$$

Коефіцієнт наростання витрат складає:

$$K_{нв} = \frac{210 + 0,5 \times (1240 - 210)}{1240} = 0,58.$$

Отже, норматив оборотних активів у незавершеному виробництві становить:

$$H_{н.в.} = \frac{264 \times 1240 \times 12 \times 0,58}{255} = 8935 \text{ (тис. грн.)}.$$

Отже, норматив оборотних активів у незавершеному виробництві становить:
 $Нн.в. = 264 \times 1240 \times 12 \times 0,58255 = 8935$ (тис. грн).

Задача 3. Розрахувати коефіцієнти оборотності і завантаження оборотних активів, а також тривалість одного їх обороту згідно таких даних:

а) річний обсяг реалізованої продукції — 78,5 млн грн;

б) норматив власних оборотних активів: станом на 01.01 планового року — 8,2 млн грн; станом на 01.04 — 8,0 млн грн; станом на 01.07 — 8,4 млн грн; станом на 01.10 — 8,5 млн грн; станом на 01.01 — 8,8 млн грн.

Задача 4. Встановити норматив оборотних активів у виробничих запасах, якщо відомо, що за один день витрачається 8,5 т сировини, ціна 1 т — 10 тис. грн. Сировина доставляється на підприємство кожних 20 днів, тривалість транспортування — 3 дні, підготовчий запас — 5 днів.

Задача 5. Визначити коефіцієнт оборотності оборотних активів і тривалість одного їх обороту за даними, наведеними в таблиці.

Підприємства	Обсяг реалізованої продукції за рік, тис. грн	Середня сума оборотних засобів за рік, тис. грн
Підприємство 1	22000	4200
Підприємство 2	11250	2100
Підприємство 3	25200	5350
Підприємство 4	6200	1650
Підприємство 5	5350	1020

Завдання 6.

Оберіть будь-яке реальне підприємство України (наприклад, у сфері ІТ, харчової промисловості, освіти чи туризму). Визначте не менше трьох нематеріальних ресурсів, які воно має або могло б використовувати (приклади: торговельна марка, авторські права на програмне забезпечення, патент на технологію, ноу-хау, комерційна таємниця, база даних, репутація бренду тощо).

Для кожного з визначених ресурсів:

- а) поясніть, яку економічну користь він приносить підприємству;
- б) визначте, чи підлягає цей ресурс правовій охороні, і за якою формою (патент, свідоцтво, ліцензійна угода тощо);
- в) запропонуйте способи комерціалізації або підвищення ефективності використання цих ресурсів.

2.3. Теми презентацій

1. Фінансові джерела формування обігових коштів
2. Шляхи покращення використання оборотних коштів підприємства
3. Законодавче забезпечення підприємництва в Україні
4. Підприємницькі договори, їх структура і порядок укладання
5. Міжнародний бізнес, його суб'єкти, типи і види

Рекомендована література:

1. Андрєєва Л. О., Болтянська Л. О., Лисак О. І. Практикум з економіки підприємства. Мелітополь, ТДАТУ, 2018. 246 с.
2. Бандурка О. М., Ковальов Є. В, Садиков М. А., Маковоз О. С. Економіка підприємства: навчальний посібник. За заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : ХНУВС. 2017. 192 с.
3. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник. / І. М. Бойчик. К. : Кондор. Видавництво, 2016. 378 с.
4. Економіка підприємства: підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л. Л. та проф. Кривов'язюка І. В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.
5. Калініченко О. В., Плотник О. Д. Економіка підприємства. Практикум : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2012. 600 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

ТЕМА 6. ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ. ВИРОБНИЧА ПРОГРАМА ПІДПРИЄМСТВА

Практичне заняття: - 2 год.

1. Дати відповіді на теоретичні питання:

1. Планування як функція управління, його принципи і методи
2. Система планів підприємства, їх взаємозв'язок та порядок розробки
3. Стратегічне планування на підприємстві
4. Бізнес-планування, його характеристика
5. Виробнича програма підприємства, її розроблення та обґрунтування

2. Виконати наступні практичні завдання

2.1. Питання для самоконтролю

1. Що таке планування в системі управління підприємством і яку роль воно відіграє?
2. Які основні принципи лежать в основі процесу планування на підприємстві?
3. Охарактеризуйте основні методи планування та наведіть приклади ситуацій, у яких доцільно їх застосовувати.
4. Чим відрізняються директивні та індикативні плани підприємства?
5. Які особливості розробки стратегічного, середньострокового та поточного планів?
6. Назвіть етапи підготовки та розробки поточного плану підприємства.
7. У чому полягає сутність оперативно-виробничого планування і які його основні завдання?
8. Що таке бізнес-план і які його основні цілі та завдання?
9. Які етапи включає процес бізнес-планування на підприємстві?
10. Що розуміють під виробничою програмою підприємства та які її основні розділи?
11. Які натуральні та вартісні показники використовуються у виробничій програмі підприємства та як вони обчислюються?
12. Які джерела формування виробничої програми використовуються підприємством у ринкових умовах?

2.2. Дискусії, задачі та питання для обговорення

Задача 1. Підприємство випускає 3 види продукції. Дані за плановий період: обсяг поставок - 12 500 од., запаси продукції на початок періоду - 1 200 од., запаси продукції на кінець періоду - 900 од. Обсяги виробництва та ціни на продукцію: 1. 4 000 од., 120 грн/од.; 2. 5 000 од., 85 грн/од.; 3. 3 500 од., 60 грн/од. Вартість робіт і послуг на сторону - 15 000 грн. Матеріальні витрати - 480 000 грн. Амортизація - 72 000 грн. Обчисліть обсяг виробництва в натуральних одиницях, товарну продукцію, чисту продукцію, умовно-чисту продукцію.

Розв'язання

- 1) Обсяг виробництва:

$$OB = ОП - Зн + Зк$$

$$ОП - Зн = 12\,500 - 1\,200 + 900 = 12\,200 \text{ од.}$$

- 2) Товарна продукція (ТП):

$$ТП = \sum_{i=1}^n N_i \times Ц_i + P, \text{ грн.}$$

$$ТП = 4\,000 \cdot 120 + 5\,000 \cdot 85 + 3\,500 \cdot 60 + 15\,000 = 1\,130\,000 \text{ грн}$$

- 3) Чиста продукція:

$$ЧП = ТП - (М + А)$$

$$1\ 130\ 000 - (480\ 000 + 72\ 000) = 578\ 000\ \text{грн}$$

4) Умовно-чиста продукція:

$$\begin{aligned}УЧП &= ЧП + А \\УЧП &= 578\ 000 + 72\ 000 = 650\ 000\ \text{грн}\end{aligned}$$

Задача 2. Підприємство виготовляє три види продукції: А, Б та В. Відомо, що плановий випуск продукції (у натуральних одиницях) становить: виробів А — 12 000 од., Б — 7 500 од., В — 5 000 од. Гуртова ціна підприємства за одиницю продукції складає: А — 180 грн, Б — 240 грн, В — 320 грн. На початок планового періоду залишки готової, але нереалізованої продукції становили 260 000 грн, а на кінець періоду — 310 000 грн. Вартість відвантаженої, але не оплаченої продукції: на початок — 135 000 грн, на кінець — 95 000 грн. Вартість незавершеного виробництва на початок періоду складала 520 000 грн, а на кінець — 465 000 грн. Вартість інструменту для власних потреб: на початок — 42 000 грн, на кінець — 38 000 грн. Матеріальні витрати на виробництво продукції за період становили 5 260 000 грн, сума амортизаційних відрахувань — 890 000 грн. Вартість робіт та послуг на сторону — 175 000 грн. Необхідно визначити: товарну продукцію, валову продукцію, реалізовану продукцію, чисту продукцію, умовно-чисту продукцію.

2.3. Теми презентацій

1. Економічне прогнозування діяльності підприємства
2. Сутність та види планування діяльності підприємства
3. Особливості написання бізнес-плану підприємства

Рекомендована література:

11. Андреева Л. О., Болтянська Л. О., Лисак О. І. Практикум з економіки підприємства. Мелітополь, ТДАТУ, 2018. 246 с.
12. Бандурка О. М., Ковальов Є. В, Садиков М. А., Маковоз О. С. Економіка підприємства: навчальний посібник. За заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : ХНУВС. 2017. 192 с.
13. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник. / І. М. Бойчик. К. : Кондор. Видавництво, 2016. 378 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6

ТЕМА 7. ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНА БАЗА І ВИРОБНИЧА ПОТУЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА. ТЕМА 8. ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Практичне заняття: - 2 год.

1. Дати відповіді на теоретичні питання:

1. Виробничі процеси та принципи їх організації
2. Класифікація виробничих процесів
3. Виробнича потужність підприємства, чинники, що впливають на неї
4. Методи визначення виробничої потужності на підприємствах
5. Інноваційні процеси: поняття, види і характеристика
6. Основи методики визначення економічної ефективності технічних нововведень
7. Оцінка сукупного економічного ефекту від технічних нововведень

2. Виконати наступні практичні завдання

2.1. Питання для самоконтролю

1. Що таке виробничий процес і яке його основне призначення на підприємстві?
2. У чому полягає відмінність між виробничим процесом та технологічним процесом?
3. Які принципи організації виробничих процесів ви знаєте та яке їх економічне значення?
4. Як класифікуються виробничі процеси за їх роллю у виготовленні продукції?
5. Які види виробничих процесів належать до основних, і які стадії вони охоплюють?
6. Що таке виробнича потужність підприємства та як вона відрізняється від виробничої програми?
7. Які фактори впливають на величину виробничої потужності підприємства?
8. Які існують методи розрахунку виробничої потужності для обладнання, поточкових ліній та агрегатів неперервної дії?
9. Що таке інноваційний процес і які основні етапи він включає?
10. Які існують основні класифікації інновацій (за рівнем новизни, глибиною змін, сферою застосування)?
11. Які характерні ознаки технічних інновацій?
12. Що розуміють під сукупним економічним ефектом технічних нововведень?
13. Як розраховується річний економічний ефект від упровадження нової техніки?
14. Які чинники можуть зменшувати або збільшувати сукупний ефект від нововведень?
15. У яких випадках інновації вважаються економічно недоцільними?

2.2. Дискусії, задачі та питання для обговорення

Задача 1. Підприємство планує випуск продукції за рік. Для цього використовується одне токарне місце (верстат) і одна потокова лінія. Кількість календарних днів у році – 365 днів; кількість вихідних і святкових днів 115 днів; кількість змін роботи 2; тривалість зміни 8 годин; коефіцієнт використання робочого часу - 0,85; прогресивна норма часу на одну одиницю продукції - 0,5 год/од. **Потрібно визначити:** виробничу потужність верстата, од./рік, виробничу потужність потокової лінії, од./рік, коефіцієнт використання виробничої потужності за фактичним випуском.

2.3. Теми презентацій

1. Форми розвитку техніко-технологічної бази підприємства
2. Методичні підходи до діагностики техніко-технологічної бази підприємства
3. Зарубіжний досвід здійснення діагностики техніко-технологічної бази підприємства
4. Державне регулювання інноваційної діяльності підприємства
5. Фінансування інноваційної діяльності підприємства

Рекомендована література:

1. Андрєєва Л. О., Болтянська Л. О., Лисак О. І. Практикум з економіки підприємства. Мелітополь, ТДАТУ, 2018. 246 с.

2. Бандурка О. М., Ковальов Є. В, Садиков М. А., Маковоз О. С. Економіка підприємства: навчальний посібник. За заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : ХНУВС. 2017. 192 с.

3. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник. / І. М. Бойчик. К. : Кондор. Видавництво, 2016. 378 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7

ТЕМА 9. ВИТРАТИ, СОБІВАРТІСТЬ ТА ЦІНИ НА ПРОДУКЦІЮ

Практичне заняття: - 2 год.

1. Дати відповіді на теоретичні питання:

1. Загальна характеристика витрат на виробництво продукції (надання послуг)
2. Аналітичні аспекти співвідношення змінних та постійних витрат
3. Загальна характеристика та види цін

2. Виконати наступні практичні завдання

2.1. Питання для самоконтролю

1. Що таке конкурентоспроможність продукції і які фактори найсуттєвіше впливають на її рівень?
2. У чому полягає роль якості продукції у забезпеченні конкурентних переваг підприємства?
3. Які існують основні методи оцінювання конкурентоспроможності продукції?
4. Що таке базова модель оцінювання конкурентоспроможності і які її ключові елементи?
5. Які групи параметрів якості продукції враховуються під час оцінювання її технічного рівня?
6. У чому різниця між інтегральним показником конкурентоспроможності та одиничними показниками?
7. Які фактори формують споживчу цінність продукції, і як вони враховуються в аналізі?
8. Які види еталонів (зразків) використовують для порівняння під час оцінки конкурентоспроможності?
9. Як визначається економічний ефект від підвищення якості продукції?
10. Що включає витратний підхід до оцінювання конкурентоспроможності?
11. Як розраховується індекс технічного рівня продукції?
12. Яку роль відіграють стандартизація та сертифікація у забезпеченні високої якості та конкурентоспроможності продукції?

2.2. Дискусії, задачі та питання для обговорення

Задача 1. Підприємство виготовляє один вид продукції. За місяць планується випустити 1200 одиниць виробу. Прямі матеріальні витрати — 40 грн, змінні витрати на заробітну плату виробничих працівників — 25 грн, інші змінні витрати — 10 грн, постійні витрати підприємства за місяць — 48 000 грн, позавиробничі (комерційні) витрати — 6 000 грн, ціна реалізації 1 одиниці продукції — 110 грн.

Необхідно визначити виробничу собівартість одиниці продукції, визначити повну собівартість товарної продукції за місяць, розрахувати критичний обсяг виробництва (точку беззбитковості) у натуральному виразі.

1. Виробнича собівартість одиниці продукції

Виробнича собівартість = змінні витрати + частка постійних витрат.

Частка постійних витрат: $48000/1200=40$ грн

Виробнича собівартість= $75+40=115$ грн

2. Повна собівартість товарної продукції

Повна собівартість = виробнича собівартість + позавиробничі витрати

Позавиробничі витрати на одиницю:

$6000/1200=5$ грн

Отже повна собівартість:

$115+5=120$ грн

Собівартість усієї товарної продукції:

$120 \times 1200=144000$ грн

3. Точка беззбитковості

Маржинальний доход на одиницю:

$110-75=35$ грн

Точка беззбитковості:

$Q_{кр}=48000/35=1371.4 \approx 1372$ од.

Задача 2. Підприємство випускає три види продукції. Дані за місяць:

Вид продукції	Обсяг виробництва, од.	Собівартість одиниці, грн	Обсяг реалізованої продукції, од.
А	500	120	450
Б	300	180	260
В	200	240	190

Залишки товарної продукції на складі становлять: на початок періоду — 15 000 грн, на кінець періоду — 17 500 грн. Підприємство планує встановити відпускну ціну на продукцію типу Б, закладаючи 20% рентабельності до її повної собівартості. Необхідно визначити повну собівартість товарної продукції підприємства, розрахувати собівартість реалізованої продукції, обчислити відпускну ціну на продукцію типу Б з урахуванням запланованої рентабельності.

2.3. Теми презентацій

1. Характеристика кошторису витрат
2. Фактори зниження собівартості продукції
3. Політика ціноутворення підприємства на ринках різних типів
4. Науково-методичне забезпечення ціноутворення
5. Практичні методи встановлення цін

Рекомендована література:

1. Андреева Л. О., Болтянська Л. О., Лисак О. І. Практикум з економіки підприємства. Мелітополь, ТДАТУ, 2018. 246 с.
2. Бандурка О. М., Ковальов Є. В., Садиков М. А., Маковоз О. С. Економіка підприємства: навчальний посібник. За заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : ХНУВС. 2017. 192 с.
3. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник. / І. М. Бойчик. К. : Кондор. Видавництво, 2016. 378 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8

ТЕМА 10. ЯКІСТЬ І КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ. ТЕМА 11. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття: - 2 год.

1. Дати відповіді на теоретичні питання:

1. Сутність і значення підвищення якості продукції
2. Конкурентоспроможність продукції, чинники її забезпечення і методика оцінки
3. Економічна ефективність і шляхи підвищення якості та конкурентоспроможності продукції
4. Стандартизація і сертифікація продукції, їхня роль у забезпеченні якості продукції
5. Зміст і форми фінансової діяльності підприємства (організації)
6. Формування та використання прибутку
7. Оцінка фінансово-економічного стану

2. Виконати наступні практичні завдання

2.1. Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність поняття «якість продукції» та чому її підвищення є стратегічно важливим для підприємства?
2. Які основні внутрішні та зовнішні чинники впливають на конкурентоспроможність продукції?
3. Які методи використовуються для оцінювання конкурентоспроможності продукції на ринку?
4. У чому полягає економічна ефективність підвищення якості продукції та які показники її характеризують?
5. Назвіть основні шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції на сучасному ринку.
6. Які функції виконують стандартизація та сертифікація продукції в системі управління якістю?
7. У чому полягає різниця між обов'язковою та добровільною сертифікацією продукції?
8. Які основні форми фінансової діяльності підприємства виділяють у сучасній економічній практиці?
9. За якими напрямками формується та розподіляється прибуток підприємства?
10. Які показники використовують для оцінки фінансово-економічного стану підприємства?

2.2. Дискусії, задачі та питання для обговорення

Задача 1. Підприємство випускає продукцію двох видів: попередньої та покращеної якості.

Відомі такі дані:

- ~ собівартість одиниці продукції попередньої якості — 420 грн;
- ~ собівартість одиниці покращеної продукції — 450 грн;
- ~ питомі капіталовкладення відповідно 150 грн, 180 грн;
- ~ нормативний коефіцієнт ефективності - 0,15;
- ~ обсяг виробництва продукції підвищеної якості - 12 000 од.
- ~ економічний ефект у споживача продукції підвищеної якості становить - 160 000

грн.

Визначити: річний економічний ефект виробника; сукупний річний економічний ефект.

Розв'язання

1. Економічний ефект виробника

$$E_B = [(C_1 + R \times K_1) - (C_2 + R \times K_2)] \times N_B$$

$$C_1 + R_1 = 420 + 0,15 \cdot 150 = 420 + 22,5 = 442,5$$

$$C_2 + R_2 = 450 + 0,15 \cdot 180 = 450 + 27 = 477$$

$$E_B = (442,5 - 477) \cdot 12000 = (-34,5) \cdot 12000 = -414000 \text{ грн}$$

$$E_B = (442,5 - 477) \cdot 12000 = (-34,5) \cdot 12000 = -414000 \text{ грн}$$

2. Сукупний річний економічний ефект

$$E_{\text{сукуп}} = E_B + E_C, \text{ грн.}$$

$$E_{\text{сукуп}} = (-414000) + 160000 = -254000 \text{ грн}$$

Задача 2. Підприємство планує збільшити випуск продукції шляхом переходу на виробу покращеної якості. Відомі такі дані:

- собівартість продукції попередньої якості — 360 грн;
- собівартість продукції покращеної якості — 395 грн;
- питомі капіталовкладення на одиницю продукції попередньої якості — 120 грн;
- питомі капіталовкладення на одиницю продукції покращеної якості — 160 грн;
- нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень — 0,18;
- обсяг випуску продукції покращеної якості — 18 500 од.
- економічний ефект у споживача від використання продукції підвищеної якості — 240 000 грн;
- ціна одиниці продукції попередньої якості — 430 грн;
- ціна одиниці покращеної продукції — 475 грн.

Задача 3. Відомі такі дані про роботу підприємства у звітному році:

- ~ дохід від реалізації продукції — 60 млн грн;
- ~ обсяги реалізації продукції — 180 тис. одиниць;
- ~ собівартість реалізації одиниці продукції — 250 грн;
- ~ адміністративні витрати — 1,4 млн грн;
- ~ витрати на збут — 0,5 млн грн;
- ~ підприємство продало верстат з числовим програмним управлінням, що вже не використовувався у виробничо-господарській діяльності, за 0,7 млн грн;
- ~ погашені проценти за банківський кредит в сумі 0,3 млн грн.

Розрахувати величину фонду споживання і фонду нагромадження підприємства, якщо вони формуються у співвідношенні 2:1.

Розв'язання

1. Обсяг чистого доходу від реалізації продукції (*ЧД*) як різницю між доходом від реалізації продукції (*Д*) та податками з продажу:

$$ЧД = Д - ПДВ - А - І$$

Оскільки в умові задачі не вказано, що продукція є підакцизною, то чистий дохід від реалізації продукції (*ЧД*) склав:

$$ЧД = 60 \times 5/6 = 50 \text{ (млн грн).}$$

2. Валовий прибуток підприємства (*ВП*):

$$ВП = ЧД - СРП;$$

$$СРП = 260 \times 180 = 45\,000 \text{ (тис. грн);}$$

$$ВП = 50 - 45 = 5 \text{ (млн грн).}$$

3. Прибуток від операційної діяльності (*По.д.*):

$$По.д. = ВП + Ді.о. - Ві.о.;$$

$$По.д. = 5 + 0,7 - 1,4 - 0,5 = 3,8 \text{ (млн грн).}$$

4. Сума прибутку до оподаткування (*Пд.о.*):

$$5. \text{ Пд.о.} = По.д. + Дін. - Він.;$$

$$6. \text{ Пд.о.} = 3,8 - 0,3 = 3,5 \text{ (млн грн).}$$

4. Чистий прибуток (*ЧП*):

$$ЧП = Пд.о. - ПП.$$

Оскільки на сьогодні ставка податку на прибуток становить 18%, то: $ЧП = 3,5 - 3,5 \times 0,18 = 2,87$ (млн грн).

Отже, підприємство одержало чистий прибуток в сумі 2,87 млн грн, який розподілило у співвідношенні 2:1, сформувавши фонд споживання і фонд нагромадження. Таким чином, фонд нагромадження підприємства склав: $2,87 \times 23 = 1,91$ (млн грн), а фонд споживання: $2,87 \times 13 = 0,96$ (млн грн).

Задача 4. Відомі такі дані про роботу підприємства у звітному періоді:

~ реалізовано основної продукції на суму 888 млн грн (в т. ч. ПДВ) загальною собівартістю 582 млн грн;

~ реалізовано продукції підсобного господарства на суму 21,6 млн грн (в т. ч. ПДВ) за собівартості 15,8 млн грн;

~ одержано грошових коштів у вигляді сплачених штрафів за порушення до-говірної дисципліни на суму 3,8 млн грн;

~ мали місце збитки від інших фінансових операцій на суму 3,9 млн грн;

~ погашені проценти за банківський кредит в сумі 12,2 млн грн;

~ погашена заборгованість за енергоносії в сумі 8,3 млн грн;

~ прибуток оподатковувався за ставкою 18%.

Розрахувати величину фонду споживання і фонду нагромадження підприємства, якщо вони формуються у співвідношенні 3:1.

2.3. Теми презентацій

1. Підвищення якості продукції: сутність, значення та вплив на конкурентоспроможність підприємства

2. Конкурентоспроможність продукції: ключові чинники формування та методи її оцінювання

3. Економічна ефективність заходів з покращення якості та конкурентоспроможності продукції

4. Стандартизація і сертифікація як інструменти забезпечення якості продукції

5. Фінансова діяльність підприємства: формування прибутку, оцінка фінансового стану та ефективність виробництва

Рекомендована література:

1. Андреева Л. О., Болтянська Л. О., Лисак О. І. Практикум з економіки підприємства. Мелітополь, ТДАТУ, 2018. 246 с.
2. Бандурка О. М., Ковальов Є. В, Садиков М. А., Маковоз О. С. Економіка підприємства: навчальний посібник. За заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : ХНУВС. 2017. 192 с.
3. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник. / І. М. Бойчик. К. : Кондор. Видавництво, 2016. 378 с.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ТА ПОЛІТИКА КУРСУ

Вивчення курсу відбуватиметься з урахуванням студентоцентрованого, проблемно-орієнтованого, діяльнісного, комунікативного, професійно-орієнтованого та міждисциплінарного підходів.

Навчальний процес включає проведення лекцій, практичних занять та самостійну роботу.

Лекційний курс передбачає проведення проблемних, тематичних лекцій, лекцій-консультацій, бесід та дискусій. Мета проведення таких лекцій – формування активної позиції студента в навчальному процесі, компетентностей щодо розуміння особливостей управління ризиками та прийняття відповідних управлінських рішень.

Практичні заняття плануються з кожної теми відповідно тематичному плану, включають розв'язування задач, вирішення кейсових та ситуаційних завдань, пошук відповідей на проблемні питання, написання контрольних робіт, виконання завдань дослідницького характеру. При цьому планується застосовувати такі *форми та методи навчання*: тренінги; рольові та ділові ігри; презентація результатів дослідження, кейс-метод, інноваційні та інтегровані методи.

Самостійна робота студентів передбачає проведення досліджень та більш глибокого вивчення окремих питань дисципліни, написання тез, статей, наукових доповідей. Завдання самостійної роботи студентів вважаються виконаними, якщо вони: здані у визначені терміни; повністю виконані (розкривають тему завдання); не мають логічних і розрахункових помилок, дотриманий принцип академічної доброчесності. При умові невиконання однієї із зазначених умов, кількість балів знижується на 0,25 бала. У разі невиконання чи відсутності завдання студент не отримує балів за самостійну роботу (завдання).

Консультації щодо виконання завдань самостійної роботи та їх здача проводяться викладачем згідно встановленого графіку.

Політика курсу

Відвідування усіх видів занять є обов'язковим. Студенти повинні дотримуватися термінів, визначених графіком навчального процесу для виконання усіх робіт, передбачених навчальним планом. Якщо заняття пропущено з поважної причини, то студент має можливість відпрацювати їх у визначений час згідно затвердженого графіка. Студент повинен старанно виконувати завдання, брати активну участь у навчальному процесі. При цьому обов'язково враховуються активність на заняттях, виконання додаткових завдань, проведення наукових досліджень за тематикою дисципліни.

Академічна доброчесність: навчання повинно базуватися на принципах академічної доброчесності, взаємоповаги та відкритості. Виявлення ознак академічної недоброчесності в роботі студента є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, компіляція, списування, втручання в роботу інших осіб є прикладами можливої академічної недоброчесності.

5. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ

Види контролю: поточний, підсумковий.

Методи контролю: поточне оцінювання здійснюється у формі тестування в Moodle, презентації індивідуальних і командних проєктів, усного опитування та перевірки результатів виконання індивідуальних розрахункових завдань.

Семестровий підсумковий контроль проводиться у формі екзамену.

Критерії оцінювання доводяться до здобувачів на початку вивчення навчальної дисципліни. Більш детальний розподіл балів відображено в курсі на платформі Moodle.

Загальна кількість балів, виділених для оцінки результатів під час одного рубіжного контролю навчальної дисципліни, при семестровому контролі у формі екзамену - 30 балів. Протягом семестру здобувач може отримати максимум 60 балів, у тому числі: перший рубіжний контроль – 30 балів, другий рубіжний контроль – 30 балів. Загальна кількість балів, виділених на проведення семестрового екзамену, складає 40 балів. Оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюється за національною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», а також за 100-бальною шкалою та шкалою ECTS.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінку «відмінно» (90-100 балів, A) отримує здобувач, який:

- всебічно, систематично і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;

- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв літературу, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

Оцінку «добре» (82-89 балів, В) – отримує здобувач, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу.

Оцінку «добре» (74-81 бал, С) отримує здобувач, який:

- в загальному обсязі роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою.

Оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – отримує здобувач, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання, але при рішенні допускає значну кількість помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

Оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – отримує здобувач, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають

репродуктивний характер.

Оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється здобувачу, який:

- виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

Оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється здобувачу, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

Підсумкова (загальна оцінка) курсу навчальної дисципліни є сумою оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове тестування рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи; оцінка (бали) за виконання практичних індивідуальних завдань, вирішення практичних задач та кейсів. Підсумкова оцінка виставляється після повного вивчення навчальної дисципліни, яка виводиться як сума проміжних оцінок.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Бандурка О. М., Ковальов Є. В., Садиков М. А., Маковоз О. С. Економіка підприємства: навчальний посібник. За заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : ХНУВС. 2017. 192 с.
2. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник. / І.М. Бойчик. К.: Кондор. Видавництво, 2016. 378 с.
3. Лазебник Л. Л., Гурочкіна В. В., Слюсарева Л. В. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. Л.Л. Лазебник. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 426 с.
4. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. Л. Г. Ліпич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2021.
5. Економіка підприємства: підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.
6. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства: навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2-е вид. 2019. 304 с.
7. Економіка підприємства : підручник : у 3 ч. Ч. 2 / А. А. Мазаракі, Г. В. Блакита, Г. В. Ситник та ін. ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. 472 с.
8. Калініченко О. В., Плотник О. Д. Економіка підприємства. Практикум : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2012. 600 с.
9. Кузьмин В. М. Економіка підприємства та управлінська економіка: практикум. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. 51 с.

Допоміжна література

10. Азарова А. О., Нікіфорова Л. О. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: ВНТУ, 2016. 216 с.
11. Економіка підприємства: навч. посіб. / за заг. ред. Л. С. Шевченко. Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. 208 с.
12. Куцик В. І., Кліпкова О. І. Економіка і управління підприємствами у схемах і таблицях : навчальний посібник. Львів : ЛТЕУ, 2020. 316 с.

Законодавчі джерела та нормативні акти

13. Закон України «Про акціонерні товариства». Відомості Верховної Ради України. К. : редакція від 1.01.2024 року. URL: www.rada.gov.ua
14. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Відомості Верховної Ради України. К. : редакція від 01.01.2024 року. URL: www.rada.gov.ua
15. Закон України «Про господарські товариства». Відомості Верховної Ради України. К. : редакція від 31.03.2023 року. URL: www.rada.gov.ua
16. Закон України «Про товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю». Відомості Верховної Ради України. К. : редакція від

01.01.2024 року. URL: www.rada.gov.ua

17. Закон України «Про інвестиційну діяльність». Відомості Верховної Ради України. К: редакція від 10.10.2022 року. URL: www.rada.gov.ua

18. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Відомості Верховної Ради України. К. : редакція від 16.10.2020 року. URL : www.rada.gov.ua

19. Закон України «Про захист економічної конкуренції». Відомості Верховної Ради України. К. : редакція від 01.01.2024 року. URL : www.rada.gov.ua

20. Закон України «Про ціни і ціноутворення». Відомості Верховної Ради України. К. : редакція від 09.06.2022 року. URL : www.rada.gov.ua.

Електронні ресурси

21. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua>

22. Торгово-промислова палата України (ТПП). URL: <https://ucci.org.ua>

23. Національна бібліотека імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>